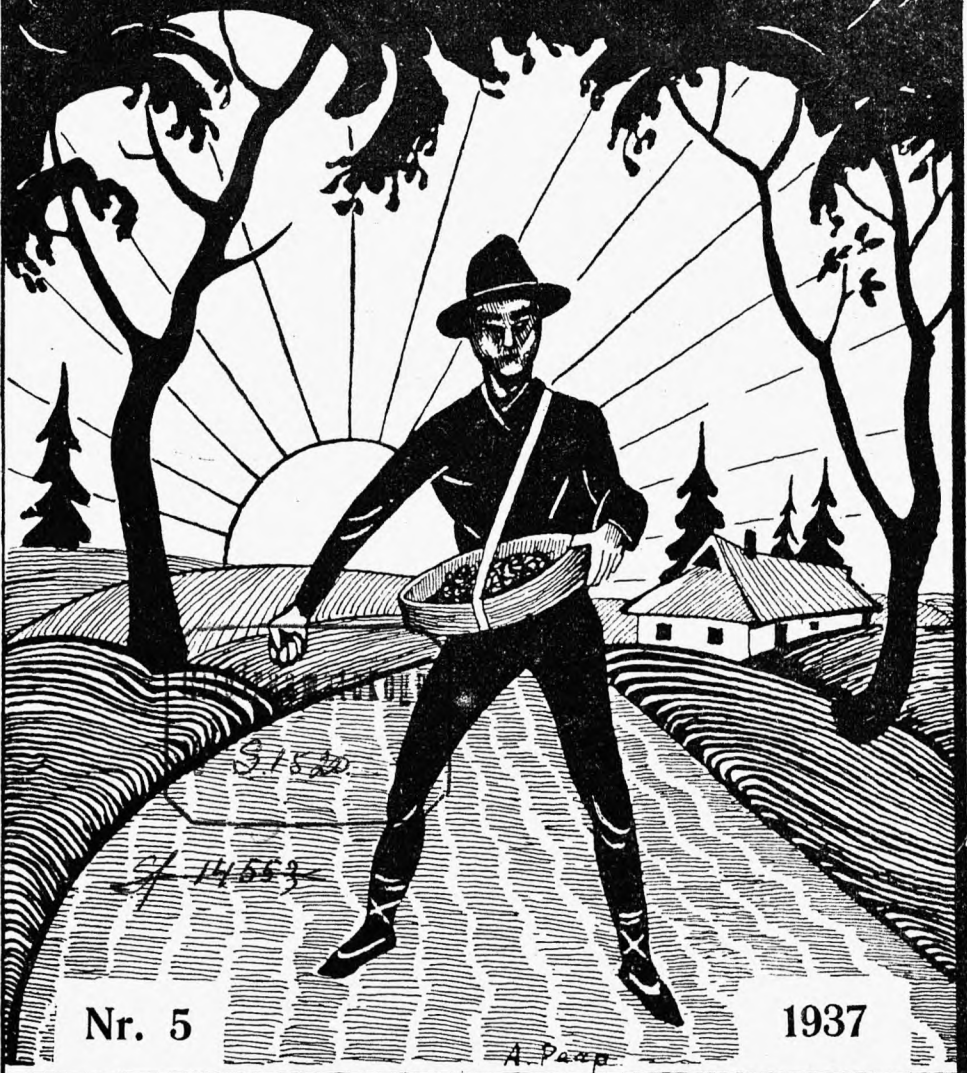

EDU

S. 1520

14663

Nr. 5

1937

A. Paap

KROONIKA AJAKIRI

Võidupühaks.

Eesti rahva vabadus ja riiklik iseseisvus võideti kätte Vabadussõjas. Oma vabadusvõitluses kohtasime neidsamu vastaseid, kellega olime võidelnud ja löönud ägedaid lahinguid juba sajandite kestel nii sõjalisel kui ka kultuurilisel võitlusväljal. Nendeks vastasteks olid idast läände laiutav slaavlus vene enamluse näol ja läänest itta tungiv sakslus kohaliku aadli kattel. Vabadussõjas võitsime mõlemad vastased.

See võit on suurim ja kaunim kui seda enne kunagi on tundnud meie rahva ajalugu.

Vapper Eesti maleva eesotsas oma suurte juhtidega, kes pikast koledast ilmasõjast vintsutatud ja väsinud, kuid kellele südamed löid ühises rütmis Eesti uue kodu asutamiseks, kogusid uut rammu lihastesse ja julgust südamesse, tormasid kangelaslikult ja hulljulgelt mitukümmend korda tugevama ülejõu vaenlase vastu. Maa saatis välja oma paremad pojad, julgemad kotkad, kellede soontes kobrutas punetav rammu, mindi võitlusesse, kas tulla tagasi võitjana või üldse enam tulla, sest et lipukirjaks oli: „Enne murdume aga ei paendu!“ Neid kutsus kirk — olla vaba, olla iseseisev, seista omal jalgel, aga ei mitte enam suure tsaaririigi alam, see andis julgust ja tiivustas lootusi ja oli võidu peamiseks põhjuseks.

Iga vinguv kuulikene, iga lõhkev granaat, iga pimedas välगतav püssitulekene tuletas eesti sõdurile meelde kogu eesti rahva ajalugu ja nende südamesse kasvas järjest suurem ja vankumatum kättemaksu iha ja vaen võõraste vangistajate vastu.

Missugused ürgjõulised ja vankumatud meeleolud valitsesid meie malevas, olgu näitena toodud siin ühe rindesõduri üleskutse kogu Eesti rahvale Võnnu lahingu päevilt.

„Eesti rahvas! On tund tulnud lõplikult otsustada, kes peab valitsema idapoolisel Läänemere rannikul: käputäis paruneid või maa pärisrahvas. On jälle tund tulnud näidata, kas on sinul tõsist elamise tahet ning jõudu enese iseolemist kaitsta iga-suguste vaenlaste vastu. On alanud võitlus sinu ajaloolise veri-vaenlasega.

Eesti tööline! On vankumas kõik sinu poliitilised ja sotsiaalsed saavutused, olgugi nii väikesed kui nad on. Jälle luurab hirmsa tondina sinu tuleviku horisondil okupatsiooniaegne elu-olu. Jälle kuuled, kuis Seckendorf-Fletcher ahelaid kõlistab, tekitades õudseid värinad. Jälle ähvardab äärmine poliitiline surve sinu hinge matta, kuid seekord kindlamini ning surmavamalt kui kunagi enne.

Siiski — ära värise veel Eesti, ära karda, ära kurda: sinu sõjavägi tahab võidelda viimse meheni. See lohutagu sind, sa palju kannatanud Eesti.

Ja sa tea üht julgustavat tõde: kui osa sõduritest sõdis vene punastega ainult sunniteel, siis sõdib nüüd kogu sõjavägi mingil sisemisel vajadusel, sõdib loomusunniliselt, mingist metsikust kirest kantud, nagu oleks seitsmesaja aasta jooksul rahva hingesse kogunenud viha nüüd äkki leekidesse puhkenud.

Kuid siiski — hoobid käivad hoopide järele kõigi nende arvuta vaenlaste poolt, read hõrenevad, mehed varisevad ning varisevad.

Meie uus vaenlane — landesväär — on võrdlemisi tugev: ta on kõige paremate sõjariistadega rikkalikult varustatud. Ta on mobiliseerinud isegi 60-aastased tudikesed, ja tal on salajasi liitlasi meie selja taga, meie seas. Näib kui oleks ta juhitud ain-
sast mõttest: nüüd või ei kunagi.

Ja eesti sõjavägi vastab kui üks mees: ei nüüd ega kunagi!

Kuid sõjaväe ennastsalgavast vaprustest ning surmapõlgtu-
sest hoolimata on tarvis, et kogu rahvas mobiliseeritaks, et Eesti muutuks kui määratuks sõjalaagriks, et kõik mehed, kes veel võitluseväljal ei viibi, viibimata siia saadetakse.

Tekkigu kui nõiavõimul üle öö uued väed, asemele neile, kes ju langenud ja veel langevad. Tõusku igas kodumaa nurgas vaba-
tahtlike salgad, kellel oleks vanne rinnus: võita või surra.

Sina maamees! Viska nüüd vikat ja jäta sahk, jäta nad ajuti-
selt naiste hooleks ja tõtta oma esiisade higi- ning verepiiska-
dega niisutatud mullapinda kaitsma.

Sina vabrikutöoline! Jäta töö tehastes ning mine sõtta, mine neid sihte, neid teid kaitsma, mis sulle kord võimaldavad laheda, seni aimamatu, seni olematu elamise.

Ning kõik teie mehed, kes te veel sõduri rüüd ei kanna, kuulake ometi, kuis teid Lembit kutsub! Kuulake, kuis sõjasarv õues! Ja vaadake, kuis hauadki avanevad, kuis esiisadki ilmuvad, kirved ning malakad käes!

Ja sina, Eesti naine! Tee ööd kui päevad kodus tööd, tee rohkem, kui sa võiksid teha, tee ka meeste töö ära! Ja õhuta, et iga mees sõtta läheks, olgu see siis sinu mees, sinu vend, sinu isa, sinu kallim, sinu tuttav või võhivõõras. Sest sinu kohus, naine, on ju õhutada mehi kangelastegudele.

Eesti rahvas! Kui sul Lembitu leppimatu vihast ning otsatu vaprustest midagi on jäänud, siis näita nüüd. Kui sa kunagi oled sõdida tahtnud, siis taha nüüd. Kui kunagi on verevalamisel mõte olnud, siis on see just nüüd. Kui sa kunagi oled oma kodu-
kollet armastanud, siis armasta nüüd.

Kui imesid ilmas ei sünni, siis sündigu ometi kord ime! Sündigu see Eestis! Sündigu see kõigi ja kõige kiuste! Sün-

digu ime: rahvas olgu kui üks mees ja võitku oma ajalooline verivaenlane.

Meie ei tohi enne rahust rääkida, kui sängitame vaenlase Düüna sügavatesse vetesse, kui Latvijas on loodud demokraatlik valitsus. Alles siis kutsume endi väed tagasi Eesti piiridesse ja alles siis võime rääkida Eesti-Läti-Leedu väerinnast igasuguste võimalikkude üllatuste vastu ida piiril.

Ja teie parunid! Teie tahate iseteadvusele ärrganud rahvaga võidelda, keda olete 700 aastat kõige armetumal kombel kurnanud. Tahate orjastada rahvast, kes on vabastanud kodumaa vaenulikudest vägedest ja on teel iseseisvusele. Te teadke parem üht tõde: kui te tingimata tahate võita, siis võidate ainult ronides üle kogu Eesti rahva rusuhunnikute.“

See üleskutse on rindemeeleolude tõsine kajastus päevil, mil otsustati eesti rahva saatus Võnnu lahinguväljadel. Sarnane meeleolu Eesti malevas oli kindlaks pandiks, et võit meile jääb ja võit jäi meile.

Samasuguse julguse ja vaprusena nagu tegutses meie kaitsevägi ja iga üksik kaitsevaelane iseseisvuse saavutamiseks, peame meie kaasnored enese vabadust ja riiklikku iseseisvust kaitsma.

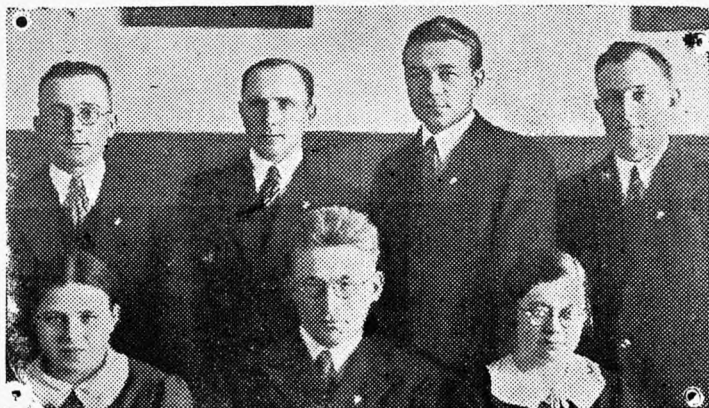
Hugo Saar,
Maanoorte assistent.

Maanoorte sihte.

Mag. agr. H. Luht.

Edenenud, majanduslikult jõuka ja kultuurse riigi eelduseks on ühiskondlikult tugev ja kultuurne rahvas. Kultuurset taset hoiavad ülal rahva üksikud liikmed. Üksikute ühiskonna liikmete igakülgset arendamist, oskuste levitamist, vaimse tasapinna tõstmist ja mõistlikku ajaviidet võimaldavad maal mitmesugused eriseltsid — põllumeeste, hariduse, perenaiste jt. seltsid. Viimaste aastate jooksul on kujunenud üle maa kindla võrguna maanoorte ringid, kes hoolitsevad maanoorte üldise arenemise eest. Noortel on võimalus ringide kaudu omandatud oskusi ja teadmisi kasutada oma igapäevases elus. Maanoored töötades maanoorte ringides, kasvavad ühiskondlikus vaimus ja arenevad tulevasteks ühiskondlikkude ja seltskondlikkude asutiste juhtideks. Maanoorte ringid töötades koos kohalikkude seltskonnategelastega ja põllumajanduslikkude eriteadlastega, leiavad laialdasi võimalusi teadmiste omandamiseks, kursuste, loengute, demonstratsioonide ja võistluste kaudu. Ringid üksikult omate tegutsedes jäävad kiratsema, nagu kiratseb maal osa selte ja ühinguid. Töötades aga käsikäes teiste maanoorte ringidega,

kihelkondliku maanoorte ühenduse kaudu, kasutavad paremini eriteadlaste tööjõude; korraldades omavahelisi võistlusi, kasvab huvi üksikliikmetes oma töö vastu. Kihelkondliku ühenduse kaudu, kohalikul maatulunduse konsulendil ja maanoorte assistendil on kergem kontakti pidada üksikute ringidega ja töö kujuneb palju intensiivsemaks. Aasta jooksul korraldades kursusi, loenguid, demonstratsioone, võistlusi, omab iga noor teadmisi ja oskusi, mida vajab iga põllumees oma elus.

ÜENÜ Saare osakonna juhatus 1937. a.

I reas (vasakult): Salme Kajaste, Oskar Mägi (esimees), Alide Nõmme.

II reas: Artur Kohu, August Int, Hugo Kaur (abiesimees), August Puus.

Elame XX sajandil, mehaniseerimise ajajärgul, kus talumajapidamises tuleb suurt rõhku panna põllutöomasinate ja tööriistade soetamisele. Põllumajanduse intensiivsuse tõstmiseks tuleb tarvitada kõiki võimalusi, mida praegune aeg võimaldab.

Kogu põllumajanduse ilme muutmiseks, ühes kodumugavuse ja talude jõukuse tõstmiseks, on vaja üldist arenemist põllumajanduse alal. Sellepärast olgu iga maanoore ülesandeks omada niipalju teadmisi, kui olud talle võimaldavad ja püüda oma teadmisi igal sammul võimaluse järele ära kasutada.

Meie põllumeeste eesmärgiks olgu omandada põllumajanduslikku haridust, mida võimaldavad meile põllutöö-, kodumajanduse- ja konventide juures ühepäevased põllumeestekoolid. Olgu igas talus haritud talujuht ja haritud teenijaskond.

Teadku iga maanoor, et riigi ja rahva tulevik oleneb üldisest majanduslikust ja kultuurilisest tasapinnast, ja sellepärast on iga noore kohus eestkätt täie teadmisega oma kodu eest hoolitseda.

Maanoorte sihiks olgu kultuurne ja jõukas kodutalu.

Uut elevust Kodavere-Alatskivi noorsoo liikumisse.

Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse korraldusel toimusid Palal 12. ja 13. märtsil kahepäevased maanoorte juhtide kursused, millest võtsid osa hulk praegusi ja tulevasi noorte juhte. Kursusel esinesid loengutega: mag. End. Vint, mag. Härm Luht, Kodavere koguduse köster J. Kuuks ja näitekohtu demonstratsiooniga Hugo Saar.

Kursuste lõpul peeti Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse üldkoosolekut, kus vastuvõetud otsused töötavad tuua uut elevust maanoorte töös. Erilist tähelepanu pälvab ainulaadne ja omapärane üritus oskuvõimete arendamiseks korraldatav oskuvõimete viievõistlus. Võistlus toimub eeltuleval suvel ränd-

Noorte juhtide kursus Palal.

auhinnale ühenduse poolt peakooslekul määratud aladel: 1) taimekasvatuse, 2) loomakasvatuse, 3) käsitöö, 4) spordi ja vaimsete võimete alal. Võistlusest osavõtjad on rühmitatud erialadel vanaduse järele ning iga ring peab saatma tarviliku arvu võistlejaid — igalt erialalt ühe. Rändauhind, milline annetet Põllutöökojalt, omandatakse pideva kaitsmisega teatud aja vältel.

Samuti elavat huvi võib loota maasikakasvatuse võistluse

vastu maanoorte ringide nooremate liikmete seas ja koolinoorte hulgas.

Üldkoosolekul toimus ka Ühenduse revisjoni komisjoni valimine, kuhu said: A. Volmer — Palalt, A. Annast — Rannast ja L. Välja — Rannast.

Koosolekule järgnes noortepäev vaimuliku talituse ja aktusega. Teenis õp. Joh. Valter Kodaverest. Kõnedega esinesid mag. End. Vint ja Arno Tõrva. Noored esinesid deklamatsioonide ja kõnekoori ettekannetega. Lõpukõne pidas Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse esimees H. Saar. Õhtul lavastati näitekohus, kus tuli arutusele Vile talu karja kaebus oma peremehe Viktor Virmalise vastu. Peremees mõisteti halbade pidamistingimuste ja hooletuse tõestamisel süüdi. Rahvatantsudega esinesid Pala Maanoorte Ringi liikmed.

Alates 1. apr. s. a. töötab Ühenduse juures Ülemaalse Maanoorte Ühenduse otsesel juhtimisel noorte nõuandjana-assistentina Hugo Saar. H. Saar on praegu Eestis teine noorte assistent, kuna varem üks töötas Saaremaal.

Ühenduse juhatusse kuuluvad Art. Mürsepp — esimees, Hugo Saar — sekretär ja August Puusepp — laekur. Peale selle esitajad kõigist ringidest.

Pildil: Noorteuhtide kursusest osavõtjad Palal 12. ja 13. märtsil. Istuvad esimeses reas vasakult paremale: H. Luht, H. Saar, A. Annast ja E. Vint, teises reas prillidega J. Küüts.

A. M.

Üleskutse.

Ranna-Kadrina Maanoorte Ring oma peakoosoleku otsuse järgi 9. mail 1937. a. kutsub käesolevaga kõiki maanoorte ringidesse koondunud noori Alatskivi Põllumeeste Konvendi piirkonnas võistleva 5 suurema loomapeedi kasvatamises. Võistlejad registreerigu end kuni 20. juunini ringi juhatuste juures.

Ranna-Kadrina Maanoorte Ringi juhatus.

Alatskivi konvendi noorte suvistest tööülesannetest.

Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse poolt on välja töötatud eelolevaks suveks kõikidele Alatskivi konvendi piirkonnas asuvatele noorteringidele astmelised töökavad ja misugused on ka muutmata kõigi 10-ne ringi poolt vastuvõetud.

Pearõhku kogu allpool toodud töökavades on pandud aedkultuuride kasvatamisele ja algastme — esimese astme — noored 13—17 a. vanuseni peavad kasvatama viiekümnel ruutmeetril üksikuid kultuure järgmistel üksustel:

Peakapsast	— 10 m ²
Kaalikat	— 10 „
Porgandit	— 8 „
Peeti	— 8 „
Kurki	— 5 „
Spinaat — ja salat	— 2 „
Sibul	— 5 „
Tomat	— 2 „
<hr/>	
Kokku	50 m ²

- Sellele lisaks veel:
- I Tööülesannete täitmisel tarvitada köögivilja kasvatusetööjuhust ja tegevuse kirjelduse vihikut.
- II Võimalikult kõigil liigetel muretseda endale kõblas ja õppida seda tarvitama.
- III Igal liikmel muretseda endale 3—5 rabarberi taime ja neid kasvatama hakata.

Keskmise — teise astme noored 17—20 eluaasta vanaduseni teostavad oma suvise töö ülesande aias, mille pindala on 100 m². Üksikuid kultuure kasvatatakse alljärgnevatel pinnaüksustel:

Peakapsast	— 20 m ²
Kaalikat	— 15 „
Porgand	— 15 „
Peet	— 13 „
Kurk	— 10 „
Hernes	— 10 „
Sibul	— 5 „
Tomat	— 2 „
Salat — ja spinaat	— 3 „
Petersell	— 2 „
Kõrvitsat	— 5 taime
<hr/>	
Kokku	100 m ²

- Sellele lisaks veel:
- I Võimaluse korral läbiviia taimede vaheldus külvikorra põhimõttel. Köögivilja kasvatamiseks vajalikkude juhtnööride saamiseks ja ülesmärkimiseks tarvitada köögivilja kasvatusetööjuhust ja tasuvuse arvestamiseks taimekasvatuse arvestusvihikut.
- II Soetada kõblas ja õppida seda tarvitama.

III Muretseda kolm kuni viis rabarberi taime ja neid kasvatama hakata.

IV Poistel valmistada komposti hunnik. Tüdrukutel koguda ja kuivatada kaks sorti õie- ja üks sort leheteed oma majapidamise tarvete rahuldamiseks.

Kolmanda astme — 20—25 eluaastased noored arvestavad kodumajapidamises tarvisminevate aiaviljade hulga ja kasvatavad neid tarvilisel määral. Aluseks võetakse nooreringide köögivilja kasvatusetööjuhised lk. 9 toodud normid.

Sellele lisaks:

I Läbiviia taimede vaheldud külvikorra põhimõtted. Muud nõuded samad, mis keskmise astme noortel.

II Koguda neil sagedamini esinevate põldumbrohtudest viiesteistkümnest eritaimest herbaarium ja tundma õppida nende kahjustust ja eluviise. Peale siin toodud ülesannete võivad liikmed osa võtta mitmesugustest muudest tööettevõtetest, mis sobivad noorsoolastele, ja viimaste arvel võib ringi juhatus need vabastada ühest kui teisest tööülesandest.

Peale selle Ühenduse juhatus leidis tarviliku olevat, et kõik ringid tuleval suvel korraldaksid lühiajalised hoonete välisvärvi-
mise ja iga kahe kuni kolme ringi peale kivilõhkumise ja kännu-
juurimise ning sügisel kõigis ringides tütarlastele sissekeedu
kursused.

Katseasjanduse alal hakkavad tegutsema kanepikasvatases
Ranna-Kadrina Maanoorte Ringist kuus liiget, Assikverest neli
liiget, Hallikult kaks, ÜENÜ Saare osakonnast kolm, Saare
Põllumeeste Seltsi Maanoorte Ringist kolm, Kodavere Põllu-
meeste Seltsi Maanoorte Ringist üks, Kokora ringist neli ja
Alatskivi Maanoorte Ringist kaks liiget. Igale liikmele 1,2 kg
seemet saatis Põllutöökoda tasuta, millest jätkub 1 aari seemen-
damiseks. Suve jooksul on kasvatajad kohustatud pidama vasta-
vat arvestusvihikut tasuvusküsimuse uurimiseks. Suvel kontrol-
litakse tööd ja sügisel premeeritakse paremad kasvatajad auhin-
dadega.

Ülemaalse Maanoorte Ühenduse poolt väljakuulutatud suve-
nisuga korraldatavast katsetest võtavad osa Saare Põllumeeste
Seltsi Maanoorte Ringist neli liiget, Assikverest kolm, ja ÜENÜ
Saare osakonna maatulundusharust üks liige. Registreeritud
võistlejad on kohustatud Diamant nisu kasvatama 25 aaril ja
täitma vastavad arvestusvihikud. Kasvuajal kontrollitakse tööd
ja nisupõldu ja kohtadele tulnud võistlejatele jagatakse auhindu.

Üksikutel liikmetel on ka puukoolid ja marjaaiad, samuti
kasvatavad mõned oma majapidamise tarvete rahuldamiseks
kõögivilja ja söödajuurvilja seemneid ning kümnekond liiget
tahavad enesele rajada pisikesi kana- ja kodujänesekasvatusi.

Kolmel ringil olid juba varem rajatud heintaimede vaatlus-
lapid, kuna neli ringi need tänavu kevade veel juurde rajavad.

Peale selle korraldavad kõik ringid söödajuurvilja väetis-
katseid mitmesuguste väetistega.

Üldiselt on märgata käesoleval aastal Kodavere-Alatskivi
noorteperes uut elavnemist, tegutsemistahet ja jõudu. Näib, et
noored saavad aru oma kohustustest ja vanemate inimeste rida-
deski seltsib päevpäevalt noorte ringide tunnustajaid ja nende
töötulemuste hindajaid, mis kindlustab noorteliikumise tuleviku
väljavaateid.

Mõni sõna õie- ja leheteedest.

Kevad ja suvi pakuvad meile nii paljugi õisi, lehti ja vilja,
mida õigel ajal kogutuna võime kasutada maitsvaks ja tervis-
liseks teeks.

Selleks, et õie- ja lehetee hoiaks alles oma loomuliku aroomi,

maitse ja värvuse, tuleb kogumisel ning kuivatamisel pidada silmas järgmist.

Õisi, lehti ja vilja teeks kogutakse ainult kuiva ilmaga ja ka õigel ajal; kaste ja vihmaga korjatud õied ja lehed võivad ka lühikese niiskelt seismise järele tõmbuda soojaks ja selle läbi kaotada oma loomuliku aroomi ja maitse.

Õie- ja leheteed tuleb kuivatada vilus, puhtaõhulises ruumis, kus suur tuuletõmbus. Selleks on kõige otstarbekohasem kasutada hoone katusealust. Kõige parem oleks teed kuivatada erilistel riidepõhjadega kuivatusraamidil, kuid nende puudumisel võib kasutada ka tuulamissarja põhja, millele laotatud puhas valge riie või paber. Kui õie- ja lehetee ei ole veel küllaldaselt kuiv või on niiske ilma tõttu tõmbunud vintskeks, tuleb ta õige nõrga soojusega ahjus või ahjukapis kergelt üle kuivatada. Hästi kuivand tee pannakse klaas- või plekkpurkidesse ja suletakse purgid õhukindlalt. Tarvitamise korral pannakse lusikaga tee teekannu, kallatakse keev vesi üle ja lastakse minutit 10 tõmbuda tulisel pliidil, keema ei tarvitse lasta minna.

Teeks tarvitatakse väga mitmesuguste puude ja taimede õisi, lehti ja vilja. Kodumaal kasvand teed tuleb kõigiti eelistada kallile ja mürki (teiini) sisaldavale hiinateele, kuid siinkohal olgu mainitud, et tee kogumine sündigu kõige suurema ettevaatusega: teeks võib tarvitada ainult neid taimi või taime osi, mida kindlasti teatakse, et see ei ole tervisele kahjulik.

Julgesti võib teeks soovitada:

1. **maasikat.** Korjatakse temast õisi ühes õievartega, noori lehti ja hiljem — marju. Maasikaõie-tee on väga maitsev, aromaatiline ja tervislik. Noori, kuivatatud lehti võib soovi korral lisada juure õieteele, sest igapäevaseks tarvitamiseks ei jätku üksi õitest. Marjad kuivatatakse esialgu päikese ja tuule käes, hiljem soojas ahjus üle, hoitakse õhukindlas purgis. Maasikamarja-tee on väga aromaatiline. Igapäevase tee hulka võiks kuivatatud maasikaid panna lisaks ainult natukene, juba see teeb tee maitsvaks ja aromaatiliseks.

Eriti maitsev on aedmaasikatee. Selleks kogutakse viimaseid peeneks jäänud marju ühes varte ja noorte lehtedega.

2. **Samuti** nagu maasikateed, võib koguda ja kasutada **vaarikaid** õite, noorte lehtede ja marjadena. Kuumalt jooduna soodustab vaarikatee higistamist, seepärast soovitavad arstid teda külmetushaiguste vastu.

3. **Pohlaõie-tee** tarvitamine on laialt levinud ja igapäevaseks tarvitamiseks väga soovitav.

Septembris kogutud lehti kasutatakse teeks jooksvahaiguse vastu.

4. **Natuke hiina teed** meenutava maitse ja värvusega on **õunalehetee**. Selleks korjatakse sügisel kuiva ilmaga

õunapuult kollakaks muutunud lehti, topitakse kõvasti puhtasse paberist kotti ja pannakse kõige kotiga päale leibade väljavõtmist ahju kuivama. Kotti surutud õunapuulehed muutuvad tumedaks, annavad teele ilusa värvuse, ja kui lisada hulka kuivatatud vaarikaid või maasikaid, siis on ka tee maitselt meeldiv.

Veera Köpp,

„Taluperenaise“ vastutav toimetaja.

Kompost.

Asudes aia väetamisküsimuse käsitlemisele, tuleb kõigepeält tähendada, et aednik annab teatud maaüksusele alati suuremal määral väetist, kui seda teeb põllumees.

See tugev väetamine aias on tingitud osalt sellest, et aia-kultuurid annavad samalt maaüksuselt suurema saagi kui põlluvili, ja mida suurem on saak, seda rohkem viiakse ka toitaineid põllult ära ja need tulevad muidugi uutega asendada.

Ka tegeliku elu tähelepanekute järele on tugev orgaaniline väetis, mõtlen just laudasõnnikut ja komposti, hää abinõu mullaväsimuse vastu.

Millest mullaväsimus tekib, selle kohta oletusi, kõige elulisem arvatavasti on see, et üks taimeliik võtab mullast teatud toitaineid rohkem, kuna teisi aga vähem. Kauemat aega seda ühel kohal kasvatades tuleb toitainetest mullas puudus.

Ka kogub mulda taime juurte läbi kahjulikke aineid, mis jälle mõjuvad samale taimele edaspidi kasvu halvavalt. Siis veel kolmandaks põhjuseks on see, et kui me pikemat aega ikka ühte taime kasvatame ühel ja samal kohal, sigineb mulda palju seenhaiguse eoseid ja baktereid, milledest üldse raske lahti saada, näit. kapsa nuuter.

Parem abinõu mullaväsimuse vastu on vilja-vahelduse sisse-seadmine otstarbeka külvikorra läbi. Aga selle vastu me jälle teame, et viljapuud jäävad istutamisel omale kohale kauaks ajaks, seepärast on just siin tarvilik rikkalik väetamine kompostiga, sest kompost on ka igakülgne väetis, sisaldab keskmiselt 0,3% lämmastikku, 0,2% fosforhapet ja 0,2% kaalit. Kuna laudasõnnik on rohkem ühekülgne väetis, sest temas on ülekaalus lämmastik.

Kompost on mitmekesiste majapidamisjätete lagunemissaadus. Tema valmistamisel tuleb olla just hoolas kastmisega, eriti sobiv on kompostihunnikut kasta virtsaga, väga hästi kõlbab ka selleks pesuvesi.

Kompostihunnikut tuleb aastas paar korda ümber kaevata. Ümberkaevamisel paigutatakse hunnik teisele kohale, kusjuures tulevad üksikud kihid hoolikalt läbi segada. Uuel kohal jäävad samuti hunniku mõõted samaks.

Hea komposti saamiseks on tarvis kolm rühma aineid: 1) ained, mis sisaldavad ja annavad taime toitaineid (aiaääres niidetud takjad, nõgesed, õue pühkmed, heinamaalt raiutud mätad, majapidamises kõlbmatuks muutunud plekknõud, vanad luud, kõlbmatuks muutunud jalanõud, haohunnikute prügi, surnud loomad, inimeste väljaheited ja laudasõnnik), 2) ained, mis edendavad kõdunemist ja huumuse tekkimist (virts, lubi, mergel, puutuhk ja laudasõnnik jt.).

Lubja tarvitamisel peab olema ettevaatlik, sest suurema osa värskest kustutatud lubja juurelisamine võib halvata bakterite tegevust ja sellega seisma panna kogu lagunemisprotsessi. Selle vastu aga vähemal määral lubjaandmine just soodustab bakterite tegevust. Eriti hää on siin ära kasutada vanade müüride lõhkumisel saadud ehituslubi.

Kolmandasse ja ühtlasi ka viimasesse rühma kuuluvad niisugused ained, mis seovad tekkinud ühendeid, hoides neid lendumast ja uhtumast (turbapuru, huumusrikas aia- ja põllumuld, ka tiigimuda ja samuti uudismaale või soosse kaevatud kraavimuld.

Tuleb ka kompostihunniku valmistamisel hästi tähele panna, et sinna ei satuks umbrohu seemned, haigestunud tomati ja kartuli varred, samuti ei kõlba ka sinna orashein.

Kompostihunniku valmistamiseks tuleb valida koht, mis on enam-vähem varjatud lõunapäikese ja kuivatavate tuulte eest.

Koht ei võiks olla ka liiga madal, mille ujutab üle lume- ja vihmavesi, sest vesi uhub palju väetisaineid maapõhja.

Kompostihunniku rajamisel tuleb kõigepäält hunniku põhi tasandada ja tarbekorral ka ümbritseda kraavikesega. Edasi tuleb hunniku põhi katta ühe jala paksuse huumusrikka mullakihi, veel parem kui see mullakord ulatab kaugemale, kui rajamisel olev kompostihunnik. Kompostihunnikut ei maksaks laiemat teha kui 2 meetrit, pikkus müdugi oleneb saadaolevast materjali-hulgast. Sellele põhjale pannakse nüüd kiht kõdunemata või osalt kõdunenud orgaanilist massi (esimese rühma oma), sellele lisatakse juure ehitusprügi, tuhka, laudasõnnikut jm., millele tuleb nüüd kiht mulda. On väga hää, kellel on kodu lähedal mätline karja- või heinamaa, võiks raiuda säält mättaid ja vedada hilja sügisel, kui maa vähe külmetanud (mättad siis paremad tõsta) need kompostihunnikusse sõnnikukihtide vahele. Edasi korduvad ained jälle samas järjekorras.

Hunnik ei tohi tõusta kõrgemaks kui 1,5 meetrit, sest vastasel korral ei pääse õhk enam korralikult igale poole ligi. Põllumehele korralikud, õieti kasulikud lagunemisprotsessid lähevad vaid korralikult niiskes ja õhurikkas keskkonnas, sest need bakterid, kes muudavad org. aine taimede kättesaadavaks (salpeetriks, piltlikuks öeldes), vajavad õhku ja neid nimetatakse aeroob-

seteks bakteriteks. Kompostihunnikut peab ka kastma põhjalikult ja suuremate vaheaegade järele, liiga tihedasti kastes on jälle mullas vähe õhku ja see halvab bakterite tegevust.

Hunniku pealne on soovitatav üldse jätta lame ja veel parem teha sinna kraav, et ka vihmavesi jääks püsima.

Korralikult valmistatud kompostihunnik läheb kaunis ruttu käärima ja umbes 4 kuu järele, kui soojus väheneb, on aeg teda ümber kaevata. Peale ümberkaevamist on soovitatav ta veel põhjalikult kasta ja lasta seista umbes 3—4 kuud, siis on aeg teda teist korda ümber kaevata. Peale teiskordset ümberkaevamist lastakse hunnikul veel seista mõni kuu enne kui teda saab tarvitada. Igakord ei valmi küll kompost ühe aastaga, see oleneb materjalist, kastmisest jne., keskmiselt võib arvestada 1—2 a., siis saab juba mulda tarvitada.

Komposti võib kasutada kõikide taimede kasvatamisel, eriti aga värske laudasõnniku suhtes tundlikkudele (väga tänulikud on kurk, kõrvits, tomat). Ta on ka sobiv tarvitada rasketel savija kergetel liivamaadel. Lillekasvatuses on ta isegi asendamatu.

Joh. Kunsthal,
Valgamaa aiandusõunik.

Talv 1936/37 aastal Kodavere Põllumeeste Seltsi Maanoorte Ringis.

Talv selle sõna tõsisel mõttes algas Kod. Põll. Seltsi Maanoorte Ringi vildivalmistamise kursustega. Kursuste päevil sadas esimest lund otse kui mänguandeks, et oli viimane aeg sellise kursuse korraldamiseks. Kursusest osavõtjaid oli 11, nendest ringi liikmeid 5. Kursused kestsid 3 päeva, ja valmistati sääl 9 paari vilte ja 1 paar toakingi. Kursusi juhatas hr. A. Jakobson Tartust.

Jõulud Kod. Põll. Seltsi Maanoorte Ringile tulid ühes küünalde, jõuluvana ja jõulukinkidega alles vanaaasta õhtul. Siis ring korraldas jõuluõhtu koos Pala Laulu-Mängu Seltsiga Pala seltside majas. Ringi tütarlapsed võõrustasid einelauas külalisi kuuma tee, piparkookide ja õuntega. Jõuluvana jagas kingitusi ringi poolt kõigile neile liikmeile, kes oma väljapanekutega sügisel Kod. Põll. Seltsi näitusel aitasid ringi omaks saada I auhinna taimekasvatuse — ja II auhinna käsitöö alal.

Nääriluu põnevamaks päevaküsimuseks oli pääkoosolek, millise toimetulekul ringi juhtivateks tegelasteks said mitmed uued ja tööhimulised noored. Ringivanem, Agu Raudmäe, sellel koosolekul veel valimise alla ei tulnud, kuna põhikiri näeb talle ette kolm aastat. Ka üks ringivanema abi, Arno Tõrva jäi oma kohale, kuna teine, Aug. Salovere, elukoha muutmise tõttu ringist hoopis ära on läinud. Nii siis tuleb sellel aastal ringivane-

mal leppida ainult ühe abiga. Eelmise aasta juhatusliikmeist jäid tagasi Hilda Rips ja Aleks Salu — esimene laekurina ja teine kirjatoimetaja abina. Uuteks juhatusliikmeiks valiti Rein Raudmäe — esimees, Liidia Jõgi — esimehe abi, Elli Luigla — kirjatoimetaja. Revisjonikomisjoni: Aleks. Vadi — esimees, Volli Pärn ja Hedvig Luigla. Kohtuliikmeiks: Hilda Rips, ja Rein ja Agu Raudmäed. Pala organisatsioonide poolt ühiselt korraldatud Vabariigi aastapäeva aktusel esines ringi poolt tervituskõnega Rein Raudmäe.

Üheks tähtsamaks sündmuseks Pala maanoorte elus oli Kod. Aaltskivi Maanoorte Ühenduse poolt korraldatud ringijuhtide kursused ja kihelkondlik noortepäev Palal. Kursustest võtsid osa ringist 10—15 liiget. Noortepäeval kõneles ringivanema abi Arno Tõrva ja esinesid deklamatsioonidega ringi liikmed: Elli Luigla, Endla Mägi ja Linda Reinoja. Öhtul tantsis ringi rahvantsurühm. Ühtlasi oli osa liikmeid ka noortepäeva peatoimkonnas uksehoidjate ja korrapidajatenä.

20. märtsil ring korraldas koosviibimise oma 7. aastapäeva puhul. Ringi liikmed koos külalistega istusid teelaudades, milliste katmise eest hoolitsesid ringi tütarlapsed. Tantsuks mängis Pala Laulu-Mängu Seltsi puhkpillide orkester. Koosviibimisele oli saabunud külalisi ka naaberringidest, kes andsid edasi tervitusi ja õnnesoove.

Pärast 7. aastapäeva pühitsemist ring elas üle veel kaks kursust. Tegelik aiatöö kursus hr. Kuustali juhatusel peeti Raudmägede kodutalu aias, ja sama päeva öhtul loengud Pala Piimaühisuse ruumes hr. Kuustalilt aianduse ja hr. konsulent Luht'ilt talundi korrastuse üle. Kursusest võttis osa 11 ringi liiget. Teiseks kursuseks oli harjavalmistamise kursus, mis tuli toime Pala algkooli juures ja mida juhatas koolijuhataja hr. Roots. Kursus kestis 2 öhtut ja kursuslasi oli 10 liiget, kes valmistasid 10—12 väga mitmesugust harja.

Käesoleval kevadel ühes suviste tööde elluviimise ja konvendi-piiriliste oskustööde viievõistluste vastu valmistamise kõrval tuntakse suurt huvi lõhkeainete käsitamise kursuse vastu, milline Kod. Põll. Seltsi Maanoorte Ringi juures peetakse 19. mail.

15. mail 1937. a.

H. Rips.

Hr. Joosep Moisa mälestuseks.

Oli külm kuid lumitu talvepühapäev, kui leinamarsi kurbade helide saatel piki maanteed mööda Pala valla-, seltsi- ja koolimajast viidi meie tuntud seltskonnategelast ja koolimeest, meie armastatud õpetajat Joosep Moisat. Ei meil kunagi olnud mahti öelda Sulle tänusõnu selle eest, mis olid teinud meie heaks.

Võtsime seda endastmõistetavana. Ent nüüd, mil elu karm seadus oli viinud Su ära meie keskelt, seisatusime ehmunult kurva tõsiasja ees: olid läinud ära, ilma et me oleksime saanud öelda Sulle ühtki tänusõna, ühtki korda suruda Su kätt.

Ei millegagi ole me võimelised enam hääks tegema seda unustust. Vähe küll väljendab meie tänutunnet see rohelistest okstest põimitud pärjakene, millise asetasime Sinu kalmule, kui puhus külm järvetuul Peipsilt ja leinas süngelt hall taevavõlv.

Age meie kõik teame, nii kaua kui püsib Kodavere Põllumeeste Seltsi Maanoorte Ring, ei unusta Su nime ja Su teeneid, sest oled meie ringi asutaja, oled meie esimene juht ja nõuandja.

H. Rips.

Kroonika.

Kuhu on jõudnud Alatskivi Maanoorte Ring.

Alatskivi Maanoorte Ringile on olnud 1936. aasta tegevusvaene, pole suudetud küllaldaselt elustada ringi tegevust ega ka liikmeskonda. Töökoosolekuil on võetud vastu mitmesuguseid otsuseid ringi töökava kohta, kuid paljud neist on jäänud täitmata, pole leidnud ringi liikmed küllaldast huvi töö edendamiseks ja väarikaks läbiviimiseks.

1936. aastal kuulusid ringi juhatusse esimees Arnold Vahi, kassapidaja Aug. Karu ja kirjatöömaja Salme Arula.

Aasta jooksul peeti 7 töökoosolekut, millest võttis osa keskmiselt 15—20 liiget.

Ringil oli 1936. aastal 32 liiget.

6. mail 1937. a. peeti aasta peakoosolek, kus valiti uus juhatus, millesse kuuluvad esimees Arnold Koka, kassapidaja Aug. Karu ja kirjatöömaja Valter Vaikmäe.

Juhatus püüab igati töötada noorte huvide ja noorte silmaringi laiendamiseks, kui on ainult tahet inimestel koos käia ja oma mõtteid ja muresid koos arutada. On otsustatud võtta osa ka Saarel korraldatavast noorte oskusvõimete viie-võistlusest, milleks on oma nõusoleku annud 6 ringi liiget.

Juhatus püüab sellel aastal viia ka oma ringi teiste naaberringidega ühele tasemele ja töötada teistega käsikäes. Ring on Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse liige ja selletõttu üksikliikmed täidavad ka kodus taludes Ühenduse poolt ettekirjutatud suvised tööülesanded.

V. V.

Nõvale Noorteühing asutatud.

Nõva kooliringkonna koolikohustuse täitnud noored oma peakoosolekul 11. aprillil 1937. a. asutasid noorteühingu, nimega Nõva Noorteühing. Liikmete arv ühingu asutamisel 21. Aluseks võeti õpilasringide normaalsõuikiri (H. M. Teatajas 3 — 1937). Tegevusaasta määrati kindlaks 11. IV 1937. a. kuni 11. IV 1938. a. Liikmemaksu suurus määrati 25 sendile ja tasumise tähtpäev 1. V 1937. a. Otsustati tegutsema hakata laulu, muusika, näitekunsti, spordi ja maatulunduse aladel. Juhatusse valiti: esimeheks Arnold Eres, abiks Voldemar Eres, sekretäriks Aliide Luhmäe, laekuriiks Heinrich Eres. Kooli õppenõukogu poolt määrati ühingu vanemaks koolijuhataja August Puusepp. Ühingu tegevus toimub kooli juures. Noorteühing astub ülemaalse Maanoorte Ühenduse liikmeks.

A. Puusepp,
ühingu vanem.

Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse noorte oskusvõimete viievõistluse kava

Saare Põllumeeste Seltsi platsil ja majas
pühapäeval, 23. mail 1937. a. kell 12 päeval.

- Avamäng — Saare Põllumeeste Seltsi puhkpillide orkestrilt.
1. Pidulik jumalateenistus — teenib õp. K. Kool Maarja-Magdaleenast. Laululehed, orkester.
  2. Avakõne — noorteassistent Hugo Saarelt.
  3. Peokõne — mag. End. Vint'ilt, Põllutöökojast.
  4. Deklamatsioon.
  5. Rahvatantse ÜENÜ Saare osakonnalt.
  6. Noorte oskusvõimete viievõistlused :
I Taimede istutamine. Naiskäsitöös: kindakudumine.
II Loomade puhastamine. IV Spordid kombineeritud teatejooks.
III Meeskäsitöös: sae kordasäädmise, kõie jätkamine ja sidumine. V Kõnevõistlus teemil: „Tänapäev ja noored“.
- Võistlusest võtavad osa kõik Alatskivi konvendi piirkonnas töötavad 10 maanoorte ringi.
7. Lõppsõna — Karl Lass.

Kell 9 õhtul saalis PIDU.

KAVAS:

1. Deklamatsioon.
2. «Õitsev meri» August Mälki 3 vaatusline näidend. Kannab ette Ranna-Kadrina Maanoorte Ringi näitetrupp.

TANTS. Tantsuks ja vaheaegadel mängib Saare Põllumeeste Seltsi puhkpillide orkester hra O. Mäe juhatusel.

Sissepääs aktusele ja võistlustele laululehega à 25 snt., peole I koht — 40 snt., II koht — 30 snt. Tants 30 snt.

Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühenduse kroonika ajakiri „Edu“ ilmub tarviduse järele. Üksiknumber 10 snt.

Väljaandja: Kodavere-Alatskivi Maanoorte Ühendus. Vastutav- ja tegevtoimetaja: Hugo Saar. Toimetuse aadress: Pala p.-ag.